

Posudek oponenta

Disertační práce: Význam formalizace konceptu římského občana pro vývoj římského práva

(POPULUS ROMANUS – CIVITAS ROMANA)

Zpracoval: JUDr. David Falada

Posuzovaná disertační práce se zabývá problematikou přesahující standardní pohled na vývoj římského práva, tak jak představovaná v četných publikacích a učebnicích. Jak autor sám zdůrazňuje, předmětem jeho výzkumu je „vystihnout základní procesy při formování římského národa a při jeho cestě k definici římského občanství“. „Superstátní příslušnost“, ke které dlouho trvající vývoj antické impéria dospěl, je v 21. století téma v Evropě nanejvýše aktuální. Tuto paralelu sice autor nezmiňuje, čtenáři však nutně na myslí vytane. Kapitola I. hovoří o počátcích sebeidentifikace Evropy a podává všeobecně sdílenou charakteristiku základních hodnot, kterými se evropská identita vyznačuje. Pro evropské kulturní myšlení, je pak charakteristický kult individualismu, záliba v historické perspektivě, důvěra v pokrok, což je v podstatě důvěra ve vědu a víra v etickou hodnotu a kultury. Ve Slezákově práci „ Za co vděčí Evropa Řekům. O základech naší kultury v řecké antice.“, stejně jako v jiných mnohých pracích je zdůrazněna hodnotová propojenost dnešní Evropy s antikou. Bohužel, a to konstatuji jako pedagog, dnešní středoškolské školní osnovy tuto skutečnost nepokládají za důležitou a výsledkem je velmi mizivá, nebo nulová znalost studentů práv naší společné antické historie. Umělé přerušení uvědomění si této kontinuity pokládám za velmi škodlivé.

Počátky hledání římské identity hledá předkladatel práce v řecké i římské mytologii. Tyto tzv. neprávni zdroje informací napovídají mnohé o hodnotovém cítění antického světa. Právě takové metanormativní imperativy jsou základem neprávniích normativních systémů, tvoří široký rámec pro právní vývoj. Jsou jimi normy etické – *mores* a zejména pak tradice a zvyklosti – *mores maiorum*. Dalším významným pramenem jsou normy náboženské – *fas*. Zásadní vliv na formování římské společnosti měly okolní kulturní entity – Etruskové a Řekové. Úvodní část práce je věnována těmto mimoprávníím procesům, které sehrály stěžejní roli v procesu sebeidentifikace římské společnosti.

Po pasáži, věnující se počátkům Evropy včetně mytologických zdrojů, pak autor představuje vědecký výzkum, zabývající se osídlením předřímské Itálie, v nichž dominující postavení má civilizace Etrusků. Příchod Římanů na Apeninský poloostrov přenechává pasážím z Dějin Liviových.

V následující části představuje na počátky římského království, které doplňuje opět o neprávni antické literární zdroje. K formování lidské pospolitosti nepochybně patří i náboženství, které je dalším zásadním fenoménem při formování hodnotového a posléze právního řádu. I zde zdůrazňuje a dokládá nesporný vliv řecké kultury a vzájemnou provázanost náboženských systémů celého antického světa.

V kapitole IV. autor vysvětluje antické pojetí personality práva, kdy pro jedince je důležitější vazba na právo předků, než na právo určitého území. Současně se věnuje i roli společného jazyka – latiny, která byla pochopitelně dalším výrazným integračním fenoménem. V kapitola 5. pak přistupuje k otázce římského občanství – *status civitatis*. Představuje jednotlivá oprávnění a veřejnoprávní závazky, které tento status zahrnuje. O tom, že status římského občana byl žádoucím společenským atributem, svědčí žádost Plinia Mladšího adresovanou císaři Traianovi (str. 105), který byl podle mého názoru omylem zařazen jako „ Intermezzo IX“ za kapitolu o náboženství. Nejvýznamnějším právním aktem v oblasti státního občanství byla Caracallova Constitutio Antoniniana z roku 212, která měla dosáhnout nového posunu směrem k principu teritoriality práva. Ačkoliv cílem této konstituce byl pravděpodobně finanční důvod vedoucí k zavedení celostátní fiskální soustavy, je pozoruhodné, že nevyvolal žádnou zvláštní reakci v antické historiografii. Na tomto místě postrádám poněkud více historické pozornosti, která by poukázala na změnu ve vnímání státního občanství.

Z formálního hlediska je práce prosta překlepů a formálních chyb. Práce s literaturou, jakož i její výběr jsou na vysoké úrovni.

Z hlediska celostního pohledu na posuzovanou práci je třeba zdůraznit širší použité literatury. Je samozřejmostí, že vývoj římské identity ovlivňovaly i jiné nezmíněné faktory, ke kterým nepochybně patřilo vojenství, politické události v říši a mnoho jiných. Autor se soustředil na specifický subtilní proces vývoje vztahu občanů ke státnímu celku a vědomím sounáležitosti. Jeho úhel pohledu je podpořen nespornou znalostí antické literatury a širokým výběrem odborné literatury novodobé. Vnitřní zaujetí a literární styl autora, dává práci jistou poetiku. Z hlediska odborné způsobilosti, je třeba vyzvednout velmi dobrou orientaci v odborné literatuře.

Práci **doporučuji** k obhajobě před příslušnou komisí pro obhajobu disertačních prací.

Doc. JUDr. Michaela Židlická, Dr.

Právnická fakulta Masarykovy university v Brně

V Brně 22. října 2016

